ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 22ας Ιουνίου 1972 *

Στην υπόθεση 1/72,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του tribunal de travail των Βρυξελλών προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Rita Frilli, κατοίκου Βρυξελλών,

και

Βελγικού Δημοσίου,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού του Συμβουλίου 1612/68, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητος, και του άρθρου 2, παράγραφοι 1 και 3, του κανονισμού του Συμβουλίου 3, της 25ης Σεπτεμβρίου 1958, περί κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινουμένων εργαζομένων, σε σχέση με το βελγικό νόμο της 1ης Απριλίου 1969 που καθιερώνει εγγυημένο εισόδημα για τα ηλικιωμένα πρόσωπα,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους R. Lecourt, πρόεδρο, J. Mertens de Wilmars, πρόεδρο τμήματος, A. M. Donner, R. Monaco και P. Pescatore (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

γενικός εισαγγελέας: H. Mayras
γραμματέας: A. Van Houtte

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

(το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

1 Με απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1971, που περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 6 Ιανουαρίου 1972, το tribunal de travail των Βρυξελλών υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων του κανονισμού 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητος (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 33), και του κανονισμού 3 του Συμβουλίου, της 3ης Δεκεμβρίου 1958, περί κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινούμενων εργαζομένων (JO 1958, σ. 561), σε σχέση με την εφαρμογή του βελγικού νόμου της 1ης Απριλίου 1969 που καθιερώνει εγγυημένο εισόδημα για τα ηλικιωμένα πρόσωπα.

2 Ερωτάται, πρώτον, αν το εγγυημένο εισόδημα αυτού του νόμου αποτελεί «κοινωνικό πλεονέκτημα» υπό την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2 του κανονισμού 1612/68.

3 Εν συνεχεία ερωτάται αν το εγγυημένο εισόδημα, ως κοινωνική παροχή που δεν στηρίζεται σε εισφορές, χορηγείται δε από ένα κράτος στα ηλικιωμένα πρόσωπα, αποτελεί «παροχή γήρατος» υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, c, του κανονισμού 3 ή «κοινωνικής αρωγής» υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού.

4 Λαμβανομένης υπόψη της ειδικής φύσεως της εν λόγω παροχής, πρέπει να εξεταστεί πρώτα το δεύτερο ερώτημα, δεδομένου ότι δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα έρευνας ενδεχομένου νομικού χαρακτηρισμού του εγγυημένου εισοδήματος σε σχέση με την έννοια των «κοινωνικών πλεονεκτημάτων» που αναφέρονται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, παρά μόνον εφόσον γίνει δεκτό ότι δεν πρόκειται για παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως υπό την έννοια του κανονισμού 3.

5 Το ερώτημα περί ερμηνείας που υπέβαλε το tribunal de travail ανέκυψε σε σχέση με νόμο που έχει ως αντικείμενο την εξασφάλιση ελαχίστου εισοδήματος σε άνδρες και γυναίκες, ηλικίας αντίστοιχα τουλάχιστον 65 και 60 ετών, που είναι άποροι.

6 Το πλεονέκτημα αυτό παρέχεται στους βέλγους υπηκόους υπό μόνη την προϋπόθεση ότι κατοικούν στο εθνικό έδαφος.

7 Ένας αλλοδαπός, αντίθετα, δεν απολαύει του ευεργετήματος αυτού του νόμου παρά μόνον υπό τη διπλή προϋπόθεση ότι έχει την ιθαγένεια χώρας με την οποία το Βέλγιο έχει συνάψει σχετικά σύμβαση αμοιβαιότητας και ότι κατοικούσε πράγματι στο Βέλγιο κατά τα πέντε τουλάχιστον τελευταία χρόνια πριν από την ημερομηνία γεννήσεως του δικαιώματος εγγυημένου εισοδήματος.

8 Από το φάκελλο φαίνεται ότι η προσφεύγουσα της κύριας δίκης, ιταλικής ιθαγενείας, δικαιούχος συντάξεως λόγω αποχωρήσεως στο Βέλγιο ως μισθωτή επί τη βάσει βραχύχρονης επαγγελματικής δραστηριότητας, συγκεντρώνει — υπό την επιφύλαξη εξακριβώσεως στην οποία προτίθεται να προβεί το tribunal de travail — τις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος, εκτός από την προϋπόθεση της αμοιβαιότητας, ελλείψει συμβάσεως μεταξύ Ιταλίας και Βελγίου.

9 Είναι αναγκαίος, επομένως, ενόψει της επιλύσεως της διαφοράς που έχει τεθεί ενώπιον του tribunal de travail, ο νομικός χαρακτηρισμός της παροχής που προβλέπει ο βελγικός νόμος, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 3, προκειμένου να προσδιοριστεί αν μπορεί να εφαρμοστεί η προϋπόθεση της αμοιβαιότητας που προβλέπει αυτός ο νόμος.

10 Αν και το Δικαστήριο δεν μπορεί να κρίνει το βελγικό νόμο στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, είναι ωστόσο αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο τα στοιχεία ερμηνείας που ανάγονται στο κοινοτικό δίκαιο, τα οποία θα μπορέσουν να το οδηγήσουν στην εκτίμηση των συνεπειών του νόμου.

11 Κατά το άρθρο 1, στοιχείο β, ο κανονισμός 3 εφαρμόζεται σε όλες τις νομοθεσίες των κρατών μελών που αφορούν «τα συστήματα και τους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως» που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 2.

12 Αντίθετα, κατά την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται στην «κοινωνική αρωγή και την ιατρική αντίληψη».

13 Αν και μπορεί να φαίνεται επιθυμητή, από την άποψη της εφαρμογής του κανονισμού, η καθιέρωση σαφούς διακρίσεως μεταξύ των νομοθετικών συστημάτων περί κοινωνικής ασφαλίσεως και αρωγής, δεν μπορεί να αποκλειστεί η δυνατότητα, ορισμένες νομοθεσίες, λόγω του κύκλου προσώπων στα οποία εφαρμόζονται, του σκοπού τους και των επί μέρους κανόνων για την εφαρμογή τους, να παρουσιάζουν συγγένεια και προς τις δύο συγχρόνως προαναφερθείσες κατηγορίες, διαφεύγοντας έτσι κάθε δυνατότητα γενικής κατατάξεως.

14 Μολονότι μια νομοθεσία για το εγγυημένο εισόδημα μπορεί, κατά ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της, να είναι συναφής προς την κοινωνική αρωγή — ιδίως όταν ορίζει την ανάγκη ως βασικό κριτήριο εφαρμογής, χωρίς καθόλου να απαιτεί προϋποθέσεις σχετικές με περιόδους επαγγελματικής απασχόλησης, συμμετοχής ή εισφοράς — προσεγγίζει εν τούτοις την κοινωνική ασφάλιση διότι, έχοντας εγκαταλείψει την εκτίμηση των ατομικών περιπτώσεων, χαρακτηριστικό της αρωγής, τοποθετεί τους δικαιούχους σε θέση προσδιορισμένη νομικώς, χορηγώντας δικαίωμα για παροχή ανάλογη προς τις συντάξεις γήρατος που μνημονεύονται στο άρθρο 2 του κανονισμού 3.

15 Λαμβανομένου υπόψη του ευρέως προσδιορισμού του κύκλου των δικαιούχων, μια τέτοια νομοθεσία επιτελεί, στην πραγματικότητα, διπλή λειτουργία, η οποία συνίσταται αφενός στην εγγύηση ενός ελαχίστου ορίου μέσων συντηρήσεως σε πρόσωπα που βρίσκονται τελείως εκτός του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως και αφετέρου στην εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος στους δικαιούχους ανεπαρκών παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως.

16 Κατά το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, c, ο κανονισμός 3 εφαρμόζεται σε όλες τις «παροχές γήρατος».

17 Κατά το άρθρο 1, s, του ίδιου κανονισμού, υπό τον όρο «παροχές» πρέπει να νοηθούν, υπό ευρύτατη έννοια, όλες οι συντάξεις, συμπεριλαμβανομένων όλων των ποσών που επιβαρύνουν το δημόσιο ταμείο, καθώς και των προσαυξήσεων, επιδομάτων ανατιμήσεως ή συμπληρωματικών επιδομάτων.

18 Έτσι, όσον αφορά ένα μισθωτό ή εξομοιούμενο προς μισθωτό, ο οποίος εργάστηκε για ορισμένες περιόδους σ' ένα κράτος μέλος, όπου κατοικεί και έχει δικαίωμα συντάξεως, οι νομοθετικές διατάξεις που εξασφαλίζουν στο σύνολο των ηλικιωμένων κατοίκων εννόμως προστατευόμενο δικαίωμα ελάχιστης σύνταξης, εμπίπτουν, όσον αφορά αυτούς τους εργαζόμενους, στον τομέα κοινωνικής ασφαλίσεως που αναφέρεται στο άρθρο 51 της Συνθήκης και στις κανονιστικές ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν κατ' εφαρμογή αυτής της διατάξεως, ακόμα και όταν μια τέτοια νομοθεσία θα μπορούσε να διαφύγει αυτού του νομικού χαρακτηρισμού όσον αφορά άλλες κατηγορίες δικαιούχων.

19 Δεν μπορεί, επομένως, να αντιταχθεί σ' ένα τέτοιον εργαζόμενο η έλλειψη συμβάσεως αμοιβαιότητας, καθόσον μια τέτοια προϋπόθεση είναι ασυμβίβαστη προς τον κανόνα της ίσης μεταχειρίσεως, που αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις αρχές του κοινοτικού δικαίου, την οποία καθιερώνει, εν προκειμένω, το άρθρο 8 του κανονισμού 3.

20 Οι δυσκολίες που θα μπορούσαν να ανακύψουν σε σχέση με τις κοινοτικές κανονιστικές ρυθμίσεις από την εφαρμογή των γενικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας, τα οποία έχουν τεθεί χάριν του συνόλου ενός πληθυσμού και στηρίζονται σε προϋποθέσεις σχετικές με την ιθαγένεια και την κατοικία, είναι συμφυείς προς την ίδια τη φύση τέτοιων συστημάτων που αποσκοπούν στη σύγχρονη προστασία των μισθωτών, οι οποίοι υπάγονται υπό την ιδιότητα αυτή στην κοινωνική ασφάλιση, και των προσώπων που δεν καλύπτονται απ' αυτήν.

21 Ναι μεν οι δυσκολίες αυτές δεν μπορούν να λυθούν στο σύνολό τους παρά μόνο στο πλαίσιο νομοθετικής παρεμβάσεως της Κοινότητος, το γεγονός αυτό δεν μπορεί, ωστόσο, να θίξει το δικαίωμα και το καθήκον των δικαστηρίων να εξασφαλίζουν την προστασία των διακινούμενων εργαζομένων σε κάθε περίπτωση όπου είναι δυνατή, τηρώντας τις αρχές της Κοινότητας για την κοινωνική ασφάλιση και χωρίς απ' αυτό να διαταράσσεται το σύστημα των οικείων εθνικών νομοθεσιών.

22 Περί αυτού πρόκειται, τουλάχιστον, κάθε φορά που ένα πρόσωπο με χαρακτηριστικά μισθωτού ή εξομοιούμενου προς μισθωτό, υπό την έννοια του κανονισμού 3, υπάγεται ήδη, λόγω προηγούμενης επαγγελματικής δραστηριότητας, σε σύστημα κοινωνικής ασφάλισεως του κράτους μέλους, του οποίου επικαλείται τη νομοθεσία που εγγυάται ελάχιστο εισόδημα στα ηλικιωμένα πρόσωπα.

23 Λαμβανομένων υπόψει των προεκτεθέντων, δεν παρίσταται αναγκαία η έρευνα του πρώτου ερωτήματος που υπέβαλε το tribunal de travail.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

έχοντας υπόψη τα διαδικαστικά έγγραφα,

αφού άκουσε την έκθεση του εισηγητή δικαστή, τις προφορικές παρατηρήσεις του Βελγικού Δημοσίου, της Ιταλικής Δημοκρατίας και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα,

έχοντας υπόψη τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος, ιδίως δε τα άρθρα 7, 49, 51 και 177, τον κανονισμό του Συμβουλίου περί κοινωνικής ασφαλίσεως των διακινούμενων εργαζομένων, ιδίως δε τα άρθρα 1, 2 και 8, το Πρωτόκολλο περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ιδίως δε το άρθρο 20, καθώς και τον κανονισμό διαδικασίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το tribunal de travail των Βρυξελλών (ενδέκατο τμήμα) με απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1971, αποφαίνεται:

1) **Το «εγγυημένο εισόδημα» που παρέχεται από τη γενική νομοθεσία κράτους μέλους, το οποίο εξασφαλίζει στα ηλικιωμένα πρόσωπα που κατοικούν στο κράτος αυτό δικαίωμα ελάχιστης σύνταξης, πρέπει να θεωρείται, όσον αφορά τους μισθωτούς και τους εξομοιούμενους προς αυτούς υπό την έννοια του κανονισμού 3, οι οποίοι έχουν, στο ίδιο κράτος, δικαίωμα συντάξεως, ως «παροχή γήρατος» υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, c, του ίδιου κανονισμού.**

2) **Η χορήγηση τέτοιας παροχής σε αλλοδαπό εργαζόμενο που συγκεντρώνει αυτές τις προϋποθέσεις δεν εξαρτάται από την ύπαρξη συμβάσεως αμοιβαιότητας με το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος ο εργαζόμενος αυτός.**

Lecourt Mertens de Wilmars Donner

Monaco Pescatore

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 22 Ιουνίου 1972.

Ο Γραμματέας
A. Van Houtte

Ο Πρόεδρος
R. Lecourt